

Uzņēmējdarbības un nodarbinātības veicināšana Latvijas reģionos

Īsumā

Valsts ilgtspējīgai izaugsmei ir nepieciešama līdzsvarota uzņēmējdarbības attīstība visā tās teritorijā. Uzņēmējdarbības attīstība veicina nodarbinātību un līdz ar to arī iedzīvotāju labklājības un dzīves kvalitātes paaugstināšanos. Viens no būtiskākajiem faktoriem, kurš ietekmē uzņēmējdarbības attīstību, ir kvalitatīva uzņēmējdarbības vide.

Kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas ir īstenota virkne pasākumu uzņēmējdarbības vides uzlabošanai. Centieni uzlabot uzņēmējdarbības vidi turpinās, tomēr tos kavē iedzīvotāju pārvietošanās uz dzīvi tuvāk Rīgai un citiem ekonomiski aktīviem centriem. Aktuālas ir arī demogrāfiskās problēmas – iedzīvotāju skaits sarūk un sabiedrība noveco. Vairākos starptautiskos reitingos uzņēmējiem labvēlīgas vides novērtējumā Latvija ierindota augstās pozīcijās, tomēr joprojām nepieciešami uzlabojumi daudzās jomās, lai padarītu uzņēmējdarbības vidi pievilcīgāku vietējiem un ārvalstu investoriem, jo sevišķi ekonomiski mazāk aktīvajos reģionos.

Latvijas darba tirgū gandrīz ir sasniegts attīstības potenciāla maksimums – darba tirgū nav gaidāma iedzīvotāju līdzdalības būtiska palielināšanās bez papildu pasākumu veikšanas. Lai gan vērojama pozitīva tendence nodarbināto iedzīvotāju skaita dinamikā, aizvien izteiktākas kļūst darba tirgus reģionālās atšķirības – jaunas darba vietas galvenokārt tiek veidotas ekonomiski aktīvākajos reģionos, savukārt lielākais darba meklētāju skaits ir mazāk attīstītos reģionos. Šādu tendenci nosaka nevienmērīgā uzņēmējdarbības attīstība valsts teritorijā.

Galvenie uzņēmējdarbības šķēršļi reģionos ir līdzīgi – trūkst prognozējamības uzņēmējdarbības vides funkcionēšanā un attīstībā, atbilstošas infrastruktūras u. c. Par aizvien lielāku problēmu kļūst darbaspēka izmaksu pieaugums un kvalificētu speciālistu trūkums.

Pētnieki un lietpratēji iesaka vairākus risinājumus uzņēmējdarbības un nodarbinātības veicināšanai reģionos – piemēram, uzņēmēju atbalsta sistēmas pilnveide, mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) attīstības veicināšana, reģionālā darba tirgus disproporcijas mazināšana, mājokļu pieejamības nodrošināšana u. c. Pozitīvi uzņēmējdarbības attīstību reģionos varētu ietekmēt arī administratīvi teritoriālā reforma.

Uzņēmējdarbība ir nozīmīgs valsts ekonomiskās izaugsmes dzinējspēks, kas nodrošina produktivitātes uzlabošanu, jaunāko tehnoloģiju ieviešanu, nodarbinātības veicināšanu un iedzīvotāju labklājības celšanu kopumā.¹ **Uzņēmējdarbības attīstības priekšnosacījums ir kvalitatīva un sakārtota uzņēmējdarbības vide**, kas veicina uzņēmumu attīstību un konkurētspējas paaugstināšanos, uzņēmumu skaita pieaugumu, kā arī nelegālās uzņēmējdarbības mazināšanos. Labvēlīga uzņēmējdarbības vide sekmē arī ārvalstu investīciju piesaisti, līdz ar to tās pilnveides pasākumi ir svarīgi arī Latvijas konkurētspējas paaugstināšanai citu valstu vidū.

Par Latvijas uzņēmējdarbības vides pilnveidošanos liecina Latvijas pozīcijas uzlabošanās starptautiskajos reitingos. Pasaules Bankas izstrādātajā “Doing Business 2020” reitingā, kurā salīdzināti 190 valstu regulējošie nosacījumi un procedūras, kas attiecas uz MVU 10 dzīves cikla posmiem, Latvija ierindota 19. vietā, Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu vidū – piektajā vietā.² Par vienu pozīciju salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu Latvija pakāpusies Pasaules Ekonomikas foruma veidotajā “Globālajā konkurētspējas indeksā” – starp 140 valstīm tā ierindota 41. vietā.³ Indekss balstīts uz pasaules valstu salīdzinājumu pēc 12 kritēriju grupām: uzņēmējdarbības dinamika, institūciju kvalitāte, infrastruktūras stāvoklis, darba tirgus u. c. Savukārt Baltijas valstu lielo uzņēmumu finanšu direktoru aptaujas rezultāti liecina, ka Latvija 2020. gada uzņēmējdarbības vides novērtējuma prognozē atpauk uz pārējām Baltijas valstīm – tikai 40 % Latvijas lielo uzņēmumu finanšu direktoru ir novērtējuši uzņēmējdarbības vidi kā labvēlīgu vai ļoti labvēlīgu. Igaunijā šāds viedoklis ir 49 %, bet Lietuvā – 51 % respondentu. Latvijas lielie uzņēmumi ir arī piesardzīgāki prognozēs par uzņēmējdarbības izaugsmi 2020. gadā.⁴

Vērojama pakāpeniska uzņēmējdarbības vides uzlabošanās arī ekonomiski mazāk aktīvajos reģionos.

Par to liecina, piemēram, uzņēmēju sociālā kapitāla pieaugums, pašvaldību un uzņēmēju sadarbības attīstība, uzņēmēju savstarpējās komunikācijas intensifikācija.⁵ **Tomēr uzņēmējdarbības vides atšķirības starp reģioniem aizvien ir ievērojamas. Tas savukārt padara problemātisku līdzsvarotu valsts izaugsmi.** Latvijas Bankas speciālisti vērs uzmanību uz to, ka ilgtermiņā nozīmīgas uzņēmējdarbības vides atšķirības var pastiprināt demogrāfiska rakstura problēmas – teritorijās ar zemu ekonomisko aktivitāti iedzīvotāju skaits samazinās straujāk gan migrācijas, gan arī mirstības un dzimstības rādītāju dēļ.⁶

Salīdzinājumā ar citām Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) dalībvalstīm Latvijā ir viens no augstākajiem reģionālās attīstības atšķirību rādītājiem.⁷ Tas citstarp liecina par nelīdzsvarotu uzņēmējdarbības attīstību valsts teritorijā. Turklāt, lai gan Latvija šajā ziņā kopumā tuvojas ES vidējam līmenim, ekonomisko rādītāju atšķirības starp Rīgas reģionu un pārējiem reģioniem kopš pievienošanās ES nav mazinājušās.⁸ Rīgas reģiona stratēģiski svarīgā atrašanās vieta, galvaspilsētas faktors, augstā iedzīvotāju piesaistes spēja un lielā tirgus ietilpība nosaka šā reģiona privilēģiju ekonomiskā potenciāla ziņā iepretī citiem reģioniem. Par būtiskām ekonomiskām atšķirībām starp Rīgas reģionu un pārējiem reģioniem liecina iekšzemes kopprodukta (IKP) atšķirības. Rīgas statistiskajā reģionā IKP uz vienu iedzīvotāju 2017. gadā bija 162,7 % no vidējā IKP uz vienu iedzīvotāju valstī, Latgales reģionā – tikai 51,9 %.⁹ Arī pēc plānošanas reģionu teritoriju attīstības līmeņa indeksiem 2018. gadā Rīgas reģions joprojām pārliecinoši atradās ranga augstākajā, bet Latgale – zemākajā pozīcijā.¹⁰ Par būtiskām reģionālajām atšķirībām liecina arī komersantu spēja piesaistīt investīcijas – Rīgas plānošanas reģionam ir 5,4 reizes lielākas nefinanšu investīcijas nekā Latgales plānošanas reģionam.¹¹

Latvijā kopumā vērojama pozitīva tendence nodarbināto iedzīvotāju skaita dinamikā. 2010. gadā nodarbināti bija tikai 52 % iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 74 gadiem, 2018. gadā – 64,5 %. Savukārt vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem nodarbinātības līmenis 2018. gadā bija 76,8 %, ¹² līdz ar to ES politiskās stratēģijas “Eiropa 2020” ietvaros Latvijai noteiktais individuālais nodarbinātības līmeņa mērķis (73 %) 2018. gadā tika pārsniegts jau par 3,8 procentpunktiem.¹³ **Pašlaik darba tirgus aktivitātes līmenis ir sasniedzis vēsturiski augstāko atzīmi,** tomēr, kā brīdina *Swedbank* eksperti, turpmāks kāpums drīz vairs nespēs kompensēt iedzīvotāju sarūkošo skaitu un apstāsies.¹⁴ Arī Ekonomikas ministrija vērs uzmanību uz **darba tirgus pietuvošanos potenciāli augstākajai izaugsmes robežai.**¹⁵ Savukārt Latvijas Bankas pētnieku aplēses liecina, ka iekšējās darbaspēka rezerves vēl nav izsmeltas, proti, tās ir vairāk nekā 55 tūkstoši cilvēku. Pēc pētnieku ieskata, būtu jāveido politika šo rezervju, īpaši mazākumtautību pārstāvju un to iedzīvotāju, kuri dzīvo reģionos ar zemu ekonomisko aktivitāti, iekļaušanai darba tirgū.¹⁶

Lai gan Latvija pēc vairākiem rādītājiem neatpaliek no citām ES dalībvalstīm, **faktiskā darba tirgus situācija dažādām iedzīvotāju grupām un dažādos reģionos ievērojami atšķiras.** Dažās profesijās un reģionos darbaspēka trūkst, savukārt citviet vērojama nepietiekama nodarbinātība.¹⁷ Zemākais nodarbinātības līmenis un lēnākais nodarbinātības līmeņa pieaugums ir Latgales reģionā, savukārt augstākais – Rīgas reģionā. 2018. gadā nodarbinātības līmeņa starpība starp Rīgas un Latgales statistiskajiem reģioniem bija 12,3 procentpunkti, ekonomiskās aktivitātes līmeņa starpība – 9,5 procentpunkti. Savukārt vislielākā bezdarba līmeņa rādītāju starpība 2018. gadā bija starp Pierīgas reģionu un Latgales reģionu – 7,1 procentpunkts.¹⁸ Arī 2019. gada otrajā pusē reģistrētais bezdarba līmenis Latgales reģionā bija ievērojami augstāks nekā pārējos reģionos – 13,6 %, savukārt pārējos reģionos tas variēja no 4,1 % līdz 6,3 %.¹⁹

Uzņēmējdarbības attīstība reģionos ir būtisks faktors nodarbinātības veicināšanai. *OECD* pētījuma rezultāti liecina, ka jaunu uzņēmumu izveide var radīt nodarbinātības kāpumu reģionos vidēji par apmēram 3 %, dažviet – līdz 8 %.²⁰ **Pēdējo gadu laikā valstī kopumā jaunizveidoto uzņēmumu skaita ziņā vērojama lejupslīde, savukārt likvidēto uzņēmumu skaita ziņā – augšupeja.** Latvijā 2019. gadā reģistrēti 10 443 jauni uzņēmumi, tas ir, par 217 mazāk nekā 2018. gadā.²¹ Pozitīvi vērtējams tas, ka no nedaudz vairāk kā 11 tūkstošiem fizisko personu, kas 2019. gadā reģistrējušas jaunus uzņēmumus, vairāk nekā pusei (53,6 %) tas bijis līdz šim pirmais uzņēmums. Savukārt likvidēto uzņēmumu skaita ziņā 2019. gadā sasniegts jauns rekords – nepilni 24 tūkstoši uzņēmumu, par vairāk nekā trijiem tūkstošiem pārsniedzot likvidēto uzņēmumu skaitu 2018. gadā.²² Viens no likvidēto uzņēmumu skaita pieauguma iemesliem varētu būt grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā. Tie paredz piemērot vienkāršoto likvidāciju kapitālsabiedrībām, kuras nebija atklājušas savus patiesos labuma guvējus. **Maksātne spējas gadījumu skaita ziņā pēdējo četru gadu laikā vērojams kritums.** Kopš 2015. gada kopējais ierosināto maksātne spējas procesu skaits sarucis par 25 %. Maksātne spēja 2019. gadā ierosināta uzņēmumiem no 63 pašvaldībām. Vairāk nekā puse (57,68 %) to uzņēmumu, kuriem ierosināta maksātne spēja, reģistrēti Rīgā.²³ 2018. gadā maksātne spēja visbiežāk skārusi būvniecības, sabiedriskās ēdināšanas, nekustamā īpašuma izīrēšanas un pārvaldīšanas, kā arī kokapstrādes nozares uzņēmumus. Savukārt 2019. gadā maksātne spēja visbiežāk ierosināta tirdzniecības nozarē

strādājošajiem uzņēmumiem – 13,04 % to uzņēmumu, kuriem ierosināta maksātnespēja, darbojās vairumtirdzniecībā, 11,96 % – mazumtirdzniecībā. Līdzīgi kā citus gadus, liels skaits maksātnespējas ierosinājumu (8,75 %) 2019. gadā bijis sabiedriskās ēdināšanas sektorā.²⁴ Pēc Eiropas Komisijas (EK) vērtējuma, Latvijā ir augsts mazo uzņēmumu īpatsvars, uzņēmumiem ir raksturīgs inovācijas perspektīvu trūkums, zema radītā pievienotā IKP vērtība, vāja integrācija globālajās vērtības ķēdēs. Tikai 2 % ražošanas uzņēmumu darbojas tehnoloģiju nozarēs, savukārt lielākā daļa ražotāju (65 %) pārstāv nozares ar nelielu inovācijas potenciālu un tehnoloģiju nepietiekamu izmantojumu. Ekonomiski mazāk aktīvajos reģionos, kur uzņēmumiem raksturīgs salīdzinoši izteiktāks finansējuma un pakalpojumu pieejamības trūkums, situācija ir vēl sarežģītāka.²⁵ Salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm Latvijas lielie uzņēmumi mazāku uzmanību velta augstvērtīgāku produktu un pakalpojumu ieviešanai – Igaunijā šis jautājums 2020. gada darba kārtībā ir 14 % uzņēmumu, Lietuvā – 13 %, bet Latvijā tikai 6 %.²⁶

Uzņēmējdarbības attīstību reģionos ietekmē vairāki makrolīmeņa izaicinājumi – demogrāfiskās attīstības tendences, darbaspēka neatbilstība darba tirgus prasībām, starptautiskās politiski ekonomiskās situācijas attīstības tendences u. c.²⁷ **Ir vairāki uzņēmējdarbības šķēršļi, kurus par traucējošiem darbības un attīstības ilgtermiņa plānošanā atzinuši uzņēmēji visos reģionos.** Starp šādiem šķēršļiem minamas biežas un neprognozējamas izmaiņas normatīvajā regulējumā, nodokļu sistēmā, nozaru uzraudzības un kontroles pasākumos, nodokļu administrēšanas nepilnības, inflācija un negodīga konkurence ar ēnu ekonomikas dalībniekiem.²⁸ Salīdzinājumā ar 2018. gadu 2019. gadā Latvijas lielo uzņēmumu finanšu direktoru aptaujā starp nozīmīgākajiem izaicinājumiem vairs netiek minētas bailes no ģeopolitiskajiem riskiem, tā vietā kā izaicinājums minēta ekonomiskā izaugsme. Salīdzinājumā ar Lietuvu un Igauniju, kur uzņēmējiem bažas rada izmaksu pieaugošais spiediens uz uzņēmumu pelnītspēju – attiecīgi 51 % Lietuvā un 60 % Igaunijā –, Latvijā tie ir tikai 29 %.²⁹ SEB bankas 2018. gadā veiktās MVU aptaujas rezultāti liecina, ka šie uzņēmumi par lielāko uzņēmējdarbības izaugsmes apgrūtinājumu uzskata ievērojamo nodokļu un administratīvo slogu.³⁰

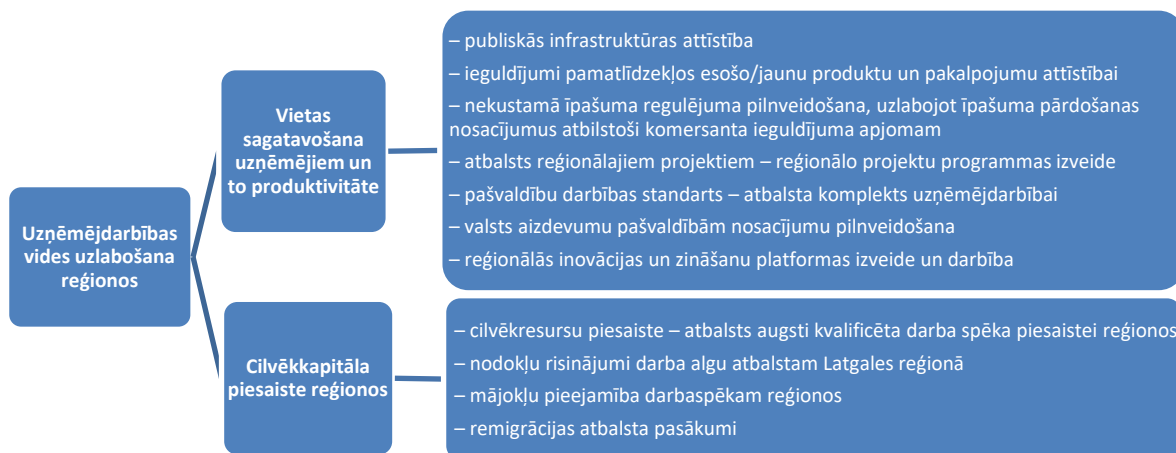
Jaunākajās uzņēmēju aptaujās un lietpratēju vērtējumā par uzņēmējdarbības attīstības šķērslī aizvien biežāk tiek minēts darbaspēka izmaksu pieaugums un kvalificētu speciālistu trūkums. To kā būtisku izaicinājumu uzņēmējdarbības attīstībai Latvijā 2020. gadā, līdzīgi kā iepriekšējā gadā, uzrāda, piemēram, Baltijas valstu lielāko uzņēmumu finanšu direktoru aptaujas rezultāti. Tie liecina, ka darba tirgus iespējas ir izsmeltas un nepieciešama produktivitātes kāpināšana.³¹ Arī Eiropas Tirdzniecības un rūpniecības kameru apvienības veiktajā Latvijas uzņēmēju aptaujā darbaspēka izmaksas un kvalificētu speciālistu trūkums ierindots izaicinājumu augšgalā uzreiz pēc bažām par vietējā pieprasījuma mazināšanos.³² Darbaspēka trūkums arī ir starp biežāk minētajiem MVU attīstības šķēršļiem. Lai gan interese par darbaspēka piesaisti no ārvalstīm 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu ir nedaudz pieaugusi, tomēr MVU pārstāvji to nevērtē kā optimālu darbaspēka trūkuma problēmas risinājumu. Lielākas iespējas viņi saskata produktivitātes uzlabošanā, piemēram, ieviešot jaunus tehnoloģiskos risinājumus.³³ Arī Ārvalstu investoru padome Latvijā vērs uzmanību uz aizvien izteiktāku darbaspēka trūkumu gan augsti kvalificēta, gan zemāk kvalificēta darbaspēka segmentā, brīdinot par šā faktora ietekmi uz Latvijas konkurētspēju un valsts attīstību kopumā.³⁴ Savukārt EK eksperti akcentē kvalificēta darbaspēka trūkuma lielo ietekmi uz ekonomiski mazāk aktīvo reģionu konkurētspēju – darbaspēka trūkums ierobežo iespējas piesaistīt ārējās investīcijas, kas ir vajadzīgas reģionu ekonomiskās attīstības veicināšanai.³⁵ *Swedbank* pētnieki brīdina, ka augošais darbaspēka trūkums apstrādes rūpniecībā un augstā jaudu noslodze jau sāk ierobežot biznesa izaugsmi. Turklāt darbaspēka trūkums izraisa algu kāpumu, kas ir straujāks nekā produktivitātes kāpums.³⁶ Starp Ekonomikas ministrijas piedāvātajiem risinājumiem figurē remigrācijas un dzimstības veicināšana.³⁷ Savukārt Ārvalstu investoru padome Latvijā aicina meklēt arī īstermiņa darbaspēka pieejamības risinājumus. Starp tādiem ierindojama darbaspēka piesaiste no trešām valstīm, darbinieku ar invaliditāti iekļaušana darba tirgū, izmaiņas virsstundu apmaksas regulējumā, reģionālās nodarbinātības un darbaspēka mobilitātes veicināšana, esošā darbaspēka kvalifikācijas paaugstināšana u. c.³⁸ **Būtiska problēma ir arī darbaspēka novecošana.** Latvijas Bankas pētījuma rezultāti apliecina saikni starp uzņēmumu darbaspēka vecumstruktūru un produktivitāti. Konstatēts, ka darbaspēka novecošana ietekmē produktivitāti, it sevišķi tajās nozarēs, kurām raksturīgs augstāks mazkvalificētu darbinieku īpatsvars, – apstrādes rūpniecībā un tirdzniecībā. Lai mazinātu novecošanas nelabvēlīgo ietekmi uz uzņēmumu produktivitāti, būtu jāapsver ieguldījumi cilvēkkapitālā, īpaši vecāka gadagājuma darbinieku apmācībā, kā arī jārisina nozīmīgas prasmju trūkuma problēmas informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pakalpojumu nozarē. Nozīme veselīgas dzīves gadu skaita palielināšanā ir arī valsts iestāžu veiktajiem pasākumiem veselības aprūpes uzlabošanā un veselīgāka dzīvesveida veicināšanā.³⁹

Atšķirīga ir uzņēmējdarbības šķēršļu ietekme uz uzņēmējdarbības vidi reģionos. Pēc uzņēmēju ieskata, uzņēmējdarbības šķēršļi Latgales reģionu ietekmē daudz būtiskāk nekā pārējos reģionus. Tā, piemēram, ja

nodokļu likmes kā problēmu min 59 % uzņēmēju Latvijā kopumā, tad Latgales reģionā uz to norāda 79 %, bet Kurzemes reģionā tikai 22 % uzņēmēju.⁴⁰

Kopš 20. gadsimta 90. gadu sākuma ir īstenoti daudzi pasākumi uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai un administratīvā sloga mazināšanai.⁴¹ Balstoties uz Uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas pasākumu plānu, kuru Ministru kabinets apstiprina katru otro gadu, līdz šim īstenoti vairāk nekā 540 dažādi pasākumi uzņēmējdarbības vides uzlabošanai, ņemot vērā gan “Doing Business” reitinga analīzi, gan uzņēmējus pārstāvošo organizāciju un valsts institūciju priekšlikumus.⁴² **Vairāki vērā ņemami uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumi īstenoti arī pēdējo gadu laikā,** piemēram, nolūkā uzlabot uzņēmēju un uzraudzības iestāžu savstarpējo sadarbību Ekonomikas ministrija 2017. gadā uzsāka iniciatīvu “Konsultē vispirms”. Tas darīts, citstarp veicinot normatīvajā regulējumā noteikto prasību izpildi. Savukārt administratīvā sloga mazināšanai 2019. gada nogalē tika ieviesta “nulles birokrātijas” pieeja. Tā paredz, ka, iesniedzot Ministru kabinetā tiesību akta projektu, kas palielina administratīvo slogu vai uzņēmējiem rada jaunas atbilstības izmaksas, ministrijai vienlaikus ir jāiesniedz tiesību akta projekts, kas tai pašai mērķa grupai samazina administratīvo slogu vai atceļ atbilstības prasības līdzvērtīgā apmērā. No uzņēmēju skatpunkta pozitīvi vērtējams arī nodokļu reformas ietvaros no 2018. gada ieviestais jaunais uzņēmumu ienākuma nodokļa maksāšanas režīms, reinvestētajai peļņai piemērojot nulles procenta likmi. Tādējādi ar nodokli ir apliekama tikai tā peļņas daļa, kas tiek sadalīta vai izmaksāta dividendēs, vai arī izlietota ar uzņēmējdarbības attīstību tieši nesaistītiem mērķiem. Savukārt ieguldījumu godīgas uzņēmējdarbības vides veicināšanā sniedz grozījumi Konkurences likumā, kas stājās spēkā 2020. gada 1. janvārī. Tie paredz aizliegumu publiskām personām – valstij, pašvaldībām un tām piederošām kapitālsabiedrībām – pārkāpt vienlīdzīgas konkurences principus, nepamatoti ierobežojot vai pat liedzot privātajiem uzņēmējiem iespēju darboties tirgū. Grozījumu aktualitāti apliecina Konkurences padomes sabiedriskās domas pētījuma rezultāti – publisku personu radītie konkurences kropļojumi būtiski ietekmēja godīgas uzņēmējdarbības vidi Latvijā.⁴³ Arī Valsts kontrole secinājusi, ka pašvaldības nevērtē maksas pakalpojumu nepieciešamību un ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi un konkurenci to pārvaldītajās teritorijās. Pašvaldībām iesaistoties, dažkārt arī prettiesiski, to autonomajām funkcijām neatbilstošā komercdarbībā, tika liegta iespēja attīstīt uzņēmējdarbību šo pašvaldību teritorijā.⁴⁴

Centieni uzlabot uzņēmējdarbības vidi gan valstī kopumā, gan reģionālā mērogā joprojām turpinās. Vairākos politikas plānošanas dokumentos iezīmējas arī reģionālā dimensija. Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam projektā starp reģionu potenciāla attīstības un sociālekonomisko atšķirību mazināšanas līdzekļiem nosaukta arī uzņēmējdarbības vides uzlabošana – tādas tiesiskās, administratīvās un finanšu vides veidošana, kura veicinātu konkurētspējīgas uzņēmējdarbības attīstību visā Latvijas teritorijā.⁴⁵ Projekta uzdevumos ietverta uzņēmējdarbības un uzņēmējdarbību sekmējošas publiskās infrastruktūras attīstības veicināšana, balstoties uz teritoriju attīstības plānošanas dokumentos noteikto teritoriju specializāciju, kā arī koordinētas atbalsta sistēmas izveide investīciju piesaistei un uzņēmējdarbības atbalstam reģionos. Savukārt Reģionālās politikas pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam uzņēmējdarbības vides uzlabošana reģionos ir izvirzīta par apakšmērķi reģionālās politikas vidējā termiņa mērķa – reģionālā IKP starpības samazināšana – sasniegšanai. Apakšmērķa sasniegšanai ir noteikti divi rīcības virzieni un virkne uzdevumu (1. attēls).

1. attēls. Reģionālās politikas apakšmērķis, rīcības virzieni un uzdevumi⁴⁶

Uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas pasākumu plānā 2019.–2022. gadam iekļauti 40 pasākumi, kas skar 12 uzņēmējdarbības vides būtiskas sadaļas, piemēram, uzņēmējdarbības uzsākšana, būvniecības process,

nekustamā īpašuma reģistrācija, grāmatvedība un nodokļi. Plānā akcentētas tādas būtiskas uzņēmējdarbības vides komponentes kā inovāciju veicināšana, cilvēkkapitāls un investoru tiesību aizsardzība.⁴⁷

Pētnieki un lietpratēji norāda uz vairākiem iespējamiem **rīcības virzieniem uzņēmējdarbības un nodarbinātības veicināšanai reģionos.**

- **Administratīvi teritoriālās reformas īstenošana.** Latvijai raksturīgās neviendabīgās administratīvi teritoriālās struktūras dēļ (proti, gan novadu teritoriju platības, gan iedzīvotāju skaita atšķirību dēļ) pašvaldību iespējas veikt ieguldījumus savas teritorijas uzņēmējdarbības attīstībā ievērojami atšķiras. Pašlaik ir samērā daudz pašvaldību, kurām trūkst gan finanšu resursu, gan cilvēkresursu, lai attīstītu infrastruktūru, īstenotu ES fondu projektus, kā arī piesaistītu investorus.⁴⁸ Konstatēts, ka uzņēmējdarbības aktivitāte bieži vien koncentrējas reģionu centros un iedzīvotāju skaita ziņā lielos novados. Mazajos novados ir gandrīz par trešdaļu mazāks uzņēmumu ienākuma nodokļa maksātāju skaits uz 1000 iedzīvotājiem nekā republikas pilsētās un lielajos novados, kā arī gandrīz 10 reižu mazāks vidējais ārvalstu tiešo investīciju apjoms uz vienu iedzīvotāju nekā vidēji lielajos un lielajos novados.⁴⁹ No 119 pašvaldībām tikai 27 pašvaldībās nodarbināts speciālists vai izveidota speciāla struktūrvienība, kuras kompetencē ietilpst uzņēmējdarbības jautājumi, un tikai 23 pašvaldības ir spējīgas sniegt uzņēmējiem vērā ņemamu atbalstu – finansējumu, telpas, kā arī nomas maksas atlaides.⁵⁰ Salīdzinot pašvaldību atbalsta instrumentus uzņēmumiem, piemēram, Latgales reģionā, var konstatēt, ka lielāko novadu piedāvātais atbalsta pasākumu klāsts ir plašāks un finansiāli dāsnāks.⁵¹ Arī EK eksperti, vērtējot Latvijas Biznesa savienības izstrādāto indeksu “Investīcijām draudzīgākā pašvaldība”, konstatējuši, ka investīciju piesaistīšanā liela nozīme ir ne tikai pašvaldību orientācijai uz uzņēmējdarbības atbalstu, bet arī to lielumam. Turklāt pašvaldībām ar nelielu iedzīvotāju skaitu var rasties problēmas pietiekama darbaspēka piedāvājuma nodrošināšanā.⁵² Izveidojot teritoriāli lielākas pašvaldības, varētu palielināties pašvaldību veikspēja un mazināties novadu uzņēmējdarbības vides atšķirības, kā arī tiktu sekmēta vienmērīgāka uzņēmējdarbības attīstība visā valsts teritorijā. Pēc Satversmes tiesas ieskata, lielāku pašvaldību izveide nodrošinātu pašvaldību sociālekonomiskās attīstības līmeņa paaugstināšanos, labākas iespējas koncentrēt finanšu līdzekļus, piesaistīt investīcijas, pieņemt darbā kvalificētus speciālistus, nodrošināt darbinieku specializāciju, kā arī plašāk izmantot uzņēmējdarbības veicināšanas līdzekļus. Turklāt lielākas pašvaldības var būt vairāk atvērtas inovācijām un var veiksmīgāk sadarboties ar citām pašvaldībām, valsts pārvaldes iestādēm, kā arī uzņēmējiem.⁵³

- **Atbalsta aktivitātes MVU attīstības un eksportspējas veicināšanai.** Latvijas Bankas pētnieki konstatējuši, ka eksportējošie uzņēmumi ir ievērojami lielāki, produktīvāki, kapitālietilpīgāki un spējīgāki darbiniekiem maksāt lielākas algas nekā neeksportējošie uzņēmumi. Latvijas uzņēmumos pēc iesaistīšanās eksportā darba ražīguma līmenis paaugstinās vairāk nekā par 23 %. Turklāt uzņēmumos, kuri sāk starptautisku preču vai ar transportu nesaistītu pakalpojumu eksportu, produktivitātes pieaugums ir ievērojami lielāks nekā uzņēmumos, kuri uzsāk galapatēriņa preču vai transporta pakalpojumu eksportu. Tomēr, lai pēc eksporta sākšanas panāktu lielākus un ilgtspējīgus produktivitātes uzlabojumus, uzņēmumiem jāiesaistās lielākas pievienotās vērtības darbības globālās vērtības ķēdes augšposmos.⁵⁴ MVU iesaistīšanos globālajā vērtības ķēdē var veicināt valsts atbalsta pasākumi.⁵⁵ Šādu pasākumu īstenošanu rekomendē arī EK. Pēc tās ieskata, vienai no prioritārajām investīciju jomām Latvijā, īstenojot 2021.–2027. gada kohēzijas politiku, būtu jābūt MVU izaugsmes un konkurētspējas kāpināšanai. It īpaši būtu nepieciešams stiprināt inovatīvu MVU konkurētspēju un izaugsmes iespējas attiecībā uz sarežģītākiem produktiem un pakalpojumiem, lai tie varētu pakāpties augšup globālajā vērtības ķēdē, kā arī palīdzēt MVU izvērst darbību starptautiskā mērogā.⁵⁶ Arī Latvijas Biznesa savienība aicina īpašu vērību veltīt tieši MVU attīstībai, ņemot vērā to, ka vairums Latvijā strādājošo uzņēmumu, kuri ražo vai plāno ražot inovatīvus produktus un pakalpojumus ar augstu pievienoto vērtību, ir MVU. Tiem salīdzinājumā ar lieliem uzņēmumiem ir krietni ierobežotāki resursi un attīstības iespējas.⁵⁷

- **Kvalitatīvu mājokļu pieejamības nodrošināšana.** Īpaši ekonomiski mazāk aktīvos reģionos dzīvojamais fonds ir novecojis, kā arī tā labiekārtojuma līmenis ir neatbilstošs. Turklāt starp reģioniem vērojama būtiska atšķirība dzīvojamā fonda platības ziņā – 2018. gada beigās dzīvojamais fonds statistiskajos reģionos pēc kopējās platības variēja no 8179 tūkst. m² Vidzemes reģionā līdz 19 630 tūkst. m² Rīgas reģionā.⁵⁸ Pētījuma rezultāti liecina, ka jaunu dzīvojamo māju būvniecība un mājokļu labiekārtojuma līmeņa pieaugums reģionos veicina to sociālekonomiskās attīstības rādītāju palielināšanos, citstarp arī iedzīvotāju skaita pieaugumu.⁵⁹ Šādu pārliecību pauž arī EK, norādot uz labākas darbaspēka iekšējās mobilitātes izšķirošo nozīmi ekonomikas izaugsmē ārpus Rīgas. Īres mājokļu trūkums ārpus Rīgas reģiona apgrūtina iedzīvotāju pārcelšanos uz citiem reģioniem un veicina emigrāciju.⁶⁰ Arī OECD pētnieki kā vienu no nodarbinātības līmeņa reģionālo atšķirību iemesliem nosaukuši tieši atbilstošu mājokļu trūkumu.⁶¹

• **Infrastrukturā uzlabošana.** Jaunu investīciju piesaisti un esošās uzņēmējdarbības izaugsmi kavē arī atbilstošas un kvalitatīvas inženierkomunikāciju un ceļu infrastruktūras trūkums.⁶² Latvijā transporta infrastruktūras kvalitāte ir zemāka par OECD valstu vidējo līmeni, un vislielākā atšķirība ir tieši autoceļu infrastruktūras jomā.⁶³ Tādējādi tiek ierobežota mobilitāte, proti, darbinieku iespējas nokļūt darbavietā, kā arī tiek kavēta jaunu un produktīvu investīciju piesaiste.⁶⁴

• **Uzņēmēju atbalsta sistēmas pilnveide.** Uzņēmējdarbības atbalsta sistēmas efektivitāte lielā mērā ietekmē uzņēmējdarbības vides konkurētspēju, proti, reģioniem ar efektīvāk strādājošu uzņēmējdarbības atbalsta sistēmu ir lielākas iespējas piesaistīt jaunus uzņēmējus. Valstī ir izveidots plašs atbalsta organizāciju tīkls, nodrošinot iespēju uzņēmējiem saņemt pakalpojumus tuvu dzīvesvietai. Tomēr esošajai uzņēmējdarbības atbalsta sistēmai raksturīga sadrumstalotība, vāja atbalsta organizāciju sadarbības koordinācija, kā arī nav viennozīmīgi vērtējama atbalsta sistēmas efektivitāte kopumā. Uzņēmēji izteikuši virkni priekšlikumu uzņēmējdarbības atbalsta sistēmas pilnveidei. Starp tiem ierindojas arī pašvaldību lomas uzņēmējdarbības atbalsta sistēmā stiprināšana un MVU atbalsta sistēmas uzlabošana reģionos, izveidot lokālus mentoringa tīklus.⁶⁵

• **Reģionālās darba tirgus disproporcijas mazināšana.** Pēc Ekonomikas ministrijas ieskata, situācija darba tirgū uzlabojama, galvenokārt mazinot reģionālo darba tirgus disproporciju, kā arī sekmējot prasmju pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību darba tirgū.⁶⁶ Lai mazinātu darba tirgus reģionālās atšķirības, būtu jārod iespēja nodrošināt mobilitātes atbalstu aktīvo nodarbinātības pasākumu ietvaros (transporta un īres kompensācijas bezdarbnieku mobilitātes palielināšanai), kā arī kvalificēta darbaspēka piesaisti reģioniem, tādējādi veicinot darbaspēka pieejamību teritorijās ar pieaugošu nodarbinātību (mājokļu garantiju programmas pilnveide, atbalsta programma īres namu būvniecībai reģionos).⁶⁷

Atsauces

- ¹ Krūmiņa, M., 2018. Uzņēmējdarbība, eksports, nodokļi, ēnu ekonomika un konkurētspēja: turpmākas analīzes ietvars. No: A. Zobena, red., *Inovāciju risinājumi ceļā uz ilgtspējīgu sabiedrību, ekonomika, vide*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 52.–59. lpp. Pieejams: [http://www.sustinno.lv/userfiles/sustinno-gramata-A-final\(1\).pdf](http://www.sustinno.lv/userfiles/sustinno-gramata-A-final(1).pdf).
- ² World Bank, 2020. *Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies*. Washington: World Bank Publications. Pieejams: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf>.
- ³ Schwab, K., 2019. *The Global Competitiveness Report. 2019: Insight Report*. Geneva: World Economic Forum. Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.
- ⁴ Krasts, I., 2019. *Baltijas uzņēmumu finanšu direktoru aptauja 2019*. Pieejams: https://www.seb.lv/sites/default/files/web/files/news/Baltijas_uznemumu_finansu_direktoru_aptauja.pdf.
- ⁵ Klāsons, G., Spuriņš, U., 2015. *Uzņēmējdarbība reģionos Latvijā: aktivitāte, sadarbība, konkurētspēja*. Rīga: Latvijas Darba devēju konfederācija. Pieejams: <http://www.ddd.lv/wp-content/uploads/2015/12/Uz%C5%86%C4%93m%C4%93jdarb%C4%ABba-re%C4%A3ionos-Latvij%C4%81-Aktivit%C4%81te-sadarb%C4%ABba-konkur%C4%93tsp%C4%93ja.pdf>.
- ⁶ Vīlerts, K., Zutis, K., Benkovskis, K., 2019. *Kas nosaka Latvijas pašvaldību budžeta izdevumu atšķirības?* Diskusijas materiāls. Rīga: Latvijas Banka. Pieejams: https://www.makroekonomika.lv/sites/default/files/2019-06/diskusijumaterials_lv.pdf.
- ⁷ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2019. *OECD Economic Surveys: Latvia 2019. Overview*. Paris: OECD Publishing. Pieejams: <https://www.oecd.org/economy/surveys/Latvia-2019-OECD-economic-survey-overview.pdf>.
- ⁸ Eiropas Komisija, 2019. *2019. gada ziņojums par Latviju*. 27.02.2019. Brisele. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf.
- ⁹ Centrālā statistikas pārvalde (CSP), 2020. *Iekšzemes kopprodukta statistiskajos reģionos un republikas pilsētās (faktiskajās cenās)*. Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin_ikp_reg/IKG10_110.px.
- ¹⁰ Valsts reģionālās attīstības aģentūra (VRAA), 2018. *Plānošanas reģionu teritorijas attīstības līmeņa indeksi pēc 2018. gada datiem*. Pieejams: http://www.vraa.gov.lv/uploads/documents/petnieciba/indeksi/regioni_tai-2018.xls.
- ¹¹ Melnalksnis, D., 2017. *Anālītiskais ziņojums par Eiropas Savienības fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda ieguldījumiem un uzraudzības rādītājiem Latvijas administratīvajās teritorijās*. Rīga: VARAM. Pieejams: https://raim.gov.lv/sites/default/files/2018-12/Analitiskais_zinojums_ES_fondi_2014-2020_2017_gads.pdf.
- ¹² Centrālā statistikas pārvalde (CSP), 2019. *Darbaspēka apsekojuma galvenie rādītāji 2018. gadā*. Statistisko datu krājums. Rīga: CSP. Pieejams: https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2019-06/Nr_10_Darbaspeka_apsekojuma_galvenie_raditaji_2018_gada_%2819_00%29_LV_EN.pdf.
- ¹³ Turpat.
- ¹⁴ Swedbank Macro Research, 2019. *Nordic-Baltic Business Report*. 08.05.2019. Pieejams: https://www.swedbank-research.com/latvian/swedbankpetijumi/ziemevalstu-baltijas_biznesa_apskats/nbbr_08.05.2019.pdf.
- ¹⁵ LR Ekonomikas ministrija (EM), 2019. *Latvijas darba tirgus ir tuvu savam potenciālam, nepieciešams mazināt darba tirgus reģionālās disproporcijas un prasmju neatbilstības*. 22.05.2019. Pieejams: <https://em.gov.lv/lv/jaunumi/24854-latvijas-darba-tirgus-ir-tuvu-savam-potencialam-nepieciešams-mazināt-darba-tirgus-reģionālās-disproporcijas-un-prasmju-neatbilstības>.
- ¹⁶ Krasnopjorovs, O., 2019. *Darbaspēka rezervju anatomija Baltijas valstīs: skats 15 gadu pēc pievienošanās ES*. Diskusijas materiāls. Rīga: Latvijas Banka. Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/diskusijas-materiali/dm_2_2019-lv.pdf.
- ¹⁷ Turpat.
- ¹⁸ Centrālā statistikas pārvalde (CSP), 2019. *Ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības un bezdarba līmenis Latvijas reģionos (%)*. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/nodarbinatiba/tabulas/nbg040/ekonomiskas-aktivitates-nodarbinatibas-un>.
- ¹⁹ LR Ekonomikas ministrija (EM), 2019. *Latvijas makroekonomiskais apskats*. Rīga. Pieejams: https://em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/makro/makro_73_lv.pdf.
- ²⁰ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2017. *The Geography of Firm Dynamics: Measuring Business Demography for Regional Development*. Paris: OECD Publishing. Pieejams: <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/the-geography-of-firm-dynamics-9789264286764-en.htm>.
- ²¹ Lursoft, 2020. *Jauno uzņēmumu pērn mazāk nekā 2018. gadā, bet likvidētajiem – jauni rekordi*. 04.01.2020. Pieejams: <https://blog.lursoft.lv/2020/01/04/jauno-uznemumu-pern-mazak-neka-2018-gada-bet-likvidetajiem-jauni-rekordi/>.
- ²² Turpat.
- ²³ Lursoft, 2020. *Maksātnespeju mazāk*. 20.01.2020. Pieejams: <https://blog.lursoft.lv/2020/01/20/maksatnespeju-mazak/>.
- ²⁴ Turpat.
- ²⁵ Eiropas Komisija, 2019. *2019. gada ziņojums par Latviju*. 27.02.2019. Brisele. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf.
- ²⁶ Krasts, I., 2019. *Baltijas uzņēmumu finanšu direktoru aptauja 2019*. Pieejams: https://www.seb.lv/sites/default/files/web/files/news/Baltijas_uznemumu_finansu_direktoru_aptauja.pdf.
- ²⁷ Klāsons, G., Spuriņš, U., 2015. *Uzņēmējdarbība reģionos Latvijā: aktivitāte, sadarbība, konkurētspēja*. Rīga: Latvijas Darba devēju konfederācija. Pieejams: <http://www.ddd.lv/wp-content/uploads/2015/12/Uz%C5%86%C4%93m%C4%93jdarb%C4%ABba-re%C4%A3ionos-Latvij%C4%81-Aktivit%C4%81te-sadarb%C4%ABba-konkur%C4%93tsp%C4%93ja.pdf>.
- ²⁸ Turpat.
- ²⁹ Krasts, I., 2019. *Baltijas uzņēmumu finanšu direktoru aptauja 2019*. Pieejams: https://www.seb.lv/sites/default/files/web/files/news/Baltijas_uznemumu_finansu_direktoru_aptauja.pdf.
- ³⁰ SEB, 2019. *Baltic Business Outlook*. Pieejams: https://www.seb.lv/sites/default/files/web/files/webstorage/Parskati/SEB-BBO-2019_EN.pdf.
- ³¹ Turpat.

- ³² Association of European Chambers of Commerce and Industry (EUROCHAMBRES), 2020. *Economic Survey 2020*. Pieejams: <http://www.eurochambres.eu/Content/Default.asp?PageID=1&DocID=8349>.
- ³³ SEB, 2019. *Baltic Business Outlook*. Pieejams: https://www.seb.lv/sites/default/files/web/files/webstorage/Parskati/SEB-BBO-2019_EN.pdf.
- ³⁴ Foreign Investors' Council in Latvia (FICIL), 2019. FICIL nostāja attiecībā uz darbspēka pieejamību un kvalitāti. 30.05.2019. Pieejams: https://www.ficil.lv/wp-content/uploads/2019/05/LAT_FICIL_LabourForce_PP_No2_2019.pdf.
- ³⁵ Eiropas Komisija, 2019. 2019. gada ziņojums par Latviju. 27.02.2019. Brisele. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf.
- ³⁶ Swedbank Macro Research, 2019. *Nordic-Baltic Business Report*. 08.05.2019. Pieejams: https://www.swedbank-research.com/latvian/swedbankpetijumi/ziemevalstu-baltijas_biznesa_apskats/nbbr_08.05.2019.pdf.
- ³⁷ LR Ekonomikas ministrija (EM), 2018. *Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*. Rīga. Pieejams: https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/dsp/EMZino_06072018_full.pdf.
- ³⁸ Foreign Investors' Council in Latvia (FICIL), 2019. FICIL nostāja attiecībā uz darbspēka pieejamību un kvalitāti. 30.05.2019. Pieejams: https://www.ficil.lv/wp-content/uploads/2019/05/LAT_FICIL_LabourForce_PP_No2_2019.pdf.
- ³⁹ Benkovskis, K., Tkačevs, O., 2019. *Novēcošana nav izprieca: darbinieku vecuma un uzņēmuma produktivitātes saiknes īpatnības nozaru dalījumā*. Diskusijas materiāls. Rīga: Latvijas Banka. Pieejams: https://datnes.latvijabanka.lv/diskusijas-materiali/DM_3_2019_lv.pdf.
- ⁴⁰ Klāsons, G., Spuriņš, U., 2015. *Uzņēmējdarbība reģionos Latvijā: aktivitāte, sadarbība, konkurētspēja*. Rīga: Latvijas Darba devēju konfederācija. Pieejams: <http://www.lddk.lv/wp-content/uploads/2015/12/Uz%C5%86%C4%93m%C4%93jdarb%C4%ABba-re%C4%A3ionos-Latvij%C4%81-Aktivite-sadarb%C4%ABba-konkur%C4%93tsp%C4%93ja.pdf>.
- ⁴¹ Nikodemus, O., Kļaviņš, M., Krišjāne, Z., Zelčs, V., zin. red., 2018. *Latvija. Zeme, daba, tauta, valsts*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- ⁴² LR Ekonomikas ministrija (EM), 2019. *Latvijas ekonomikas attīstības pārskats*. Rīga. Pieejams: https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/leap/leap2019_3.pdf.
- ⁴³ Konkurences padome (KP), 2018. *Sabiedriskās domas pētījums "Par konkurences politikas un tās īstenošanas jautajumiem"*. 25.09.2018. Rīga. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/parrums/statistika/sabiedriskas-domas-petijums-2018-gads>.
- ⁴⁴ LR Valsts kontrole (VK), 2017. *Vai novadu pašvaldības nodrošina pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām?* Revīzijas ziņojums. Rīga: VK. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju_zinojumi/vkontrol-pasvaldibas-pakalpojumi-14_03_2017.pdf.
- ⁴⁵ Pārresoru koordinācijas centrs (PKC), 2019. *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam. Gala redakcijas projekts*. 20.12.2019. Pieejams: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/20191223_NAP_2021_2027_gala_redakcija_projekts_pdf.pdf.
- ⁴⁶ LR Ministru kabinets (MK), 2019. *Par Reģionālās politikas pamatnostādēm 2021.-2027. gadam*. 26.11.2019. Rīkojums Nr. 587. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/310954-par-regionalas-politikas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>.
- ⁴⁷ LR Ministru kabinets (MK), 2019. *Par Uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas pasākumu plānu 2019.-2022. gadam*. 22.05.2019. Rīkojums Nr. 247. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/307037-par-uznemejdarbibas-vides-pilnveidosanas-pasakumu-planu-2019-2022-gadam>.
- ⁴⁸ Barānova, D., Barānovs, O., Bērziņš, G., Skribāne, I., 2019. *Produktivitāte Latvijā: tendences, izicinājumi, politika*. No: I. Šteinbuka, red., *Produktivitātes celšana: tendences un nākotnes izaicinājumi*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 43.–146. lpp. Pieejams: https://www.apgads.lv.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Monografijas/Produktivitates_celsana/Produktivitates.pdf.
- ⁴⁹ Vilerts, K., Zutis, K., Benkovskis, K., 2019. *Kas nosaka Latvijas pašvaldību budžeta izdevumu atšķirības?* Diskusijas materiāls. Rīga: Latvijas Banka. Pieejams: https://www.makroekonomika.lv/sites/default/files/2019-06/diskusijumaterials_lv.pdf.
- ⁵⁰ LR Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), 2019. *Informatīvais ziņojums "Par sabiedriskai apspriešanai izvirzāmo administratīvi teritoriālā iedalījuma modeli"*. 14.05.2019. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40472896>.
- ⁵¹ Latgales uzņēmējdarbības centrs (LUC), 2020. *Pašvaldību atbalsts uzņēmējiem*. Pieejams: https://lpr.gov.lv/lv/luc/pasvaldibu-atbalsts-uznemejiem/#Xk6bqR8_cy.
- ⁵² Eiropas Komisija, 2019. 2019. gada ziņojums par Latviju. 27.02.2019. Brisele. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf.
- ⁵³ LR Satversmes tiesa, 2009. *Lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2008-08-0306*. 20.01.2009. Pieejams: https://www.satv.ties.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2008-08-0306_Lemums_izbeigšana.pdf#search=.
- ⁵⁴ Benkovskis, K., Jaširo, N., Maso, J., Tkačevs, O., Vahters, P., 2018. *Eksports un produktivitāte globālajā vērtības ķēdēs: Latvijas un Igaunijas datu salīdzinošā analīze*. Pētījums. Rīga: Latvijas Banka. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/petijumi/p_3-2018_lv.pdf.
- ⁵⁵ Barānova, D., Barānovs, O., Bērziņš, G., Skribāne, I., 2019. *Produktivitāte Latvijā: tendences, izicinājumi, politika*. No: I. Šteinbuka, red., *Produktivitātes celšana: tendences un nākotnes izaicinājumi*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 43.–146. lpp. Pieejams: https://www.apgads.lv.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Monografijas/Produktivitates_celsana/Produktivitates.pdf.
- ⁵⁶ Eiropas Komisija, 2019. 2019. gada ziņojums par Latviju. 27.02.2019. Brisele. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf.
- ⁵⁷ Filippovs, E., 2019. *Par NAP 2027*. 30.01.2019. Pieejams: <https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/LBS%20par%20NAP2027.pdf>.
- ⁵⁸ Centrālā statistikas pārvalde (CSP), 2019. *Dzīvojamais fonds statistiskajos reģionos gada beigās*. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/buvnieciba-rupnieciba-tirdznieciba/buvnieciba/tabulas/neg010/dzivojamais-fonds>.
- ⁵⁹ Sīdelska, A., 2014. *Dzīvojamais fonds kā reģionu sociāli ekonomiskās attīstības elements*. Promocijas darba kopsavilkums. Jelgava: LLU. Pieejams: https://lufb.llu.lv/dissertation-summary/regional-economics/A_Sidelska_prom_darba_kopsavilkums_2014_LLU.pdf.
- ⁶⁰ Eiropas Komisija, 2019. 2019. gada ziņojums par Latviju. 27.02.2019. Brisele. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf.
- ⁶¹ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2019. *OECD Economic Surveys: Latvia 2019. Overview*. Paris: OECD Publishing. Pieejams: <https://www.oecd.org/economy/surveys/Latvia-2019-OECD-economic-survey-overview.pdf>.
- ⁶² Klāsons, G., Spuriņš, U., 2015. *Uzņēmējdarbība reģionos Latvijā: aktivitāte, sadarbība, konkurētspēja*. Rīga: Latvijas Darba devēju konfederācija. Pieejams: <http://www.lddk.lv/wp-content/uploads/2015/12/Uz%C5%86%C4%93m%C4%93jdarb%C4%ABba-re%C4%A3ionos-Latvij%C4%81-Aktivite-sadarb%C4%ABba-konkur%C4%93tsp%C4%93ja.pdf>.
- ⁶³ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2019. *Inovācijas, lauksaimniecības produktivitāte un ilgtspējība Latvijā*. Paris: OECD Publishing. Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/OECD_petijums_LAT.pdf.
- ⁶⁴ Eiropas Komisija, 2019. 2019. gada ziņojums par Latviju. 27.02.2019. Brisele. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-latvia_lv.pdf.
- ⁶⁵ Vanags, J., Linde, N., Rivža, B., Sūniņa, L., 2018. *Pētījums par uzņēmējdarbības atbalsta sistēmas ieviešanas iespējām Latvijā un Lietuvā*. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts. Pieejams: <https://www.zemgale.lv/informativie-materiali/category/21-petijumi?download=408:petijums-par-uznemejdarbibas-atbalsta-pieejamibu-zemgale-kurzeme-un-ziemellietuva>.
- ⁶⁶ LR Ekonomikas ministrija (EM), 2019. *Latvijas darba tirgus ir tuvu savam potenciālam, nepieciešams mazināt darba tirgus reģionālās disproporcijas un prasmju neatbilstības*. 22.05.2019. Pieejams: <https://em.gov.lv/lv/jaunumi/24854-latvijas-darba-tirgus-ir-tuvu-savam-potencialam-nepieciešams-mazināt-darba-tirgus-regionalas-disproporcijas-un-prasmju-neatbilstības>.
- ⁶⁷ LR Ekonomikas ministrija (EM), 2018. *Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*. Rīga. Pieejams: https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/dsp/EMZino_06072018_full.pdf.

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz apskatu, tā autoru un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerciālos nolūkos apskatu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un apskata autoru.

Latvijas Republikas Saeima un apskata autors nav atbildīgi par apskatā iekļautās informācijas tālāku izmantošanu un tās radītajām sekām.

Apskats neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz apskatu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

ISBN 978-9934-8881-6-8